AM2023.11.21H

Højesterets KENDELSE

I påkendelsen har deltaget fem dommere: Poul Dahl Jensen, Michael Rekling, Oliver Talevski, Rikke Foersom og Søren Højgaard Mørup.

Dato:	21. november 2023
Rettens sagsnr.:	35/2023

Advokat Karoline Normann kærer på vegne af *Kærende* Østre Landsrets kendelse om afslag på tilladelse til at møde ved en anden advokat i sagen:

Anklagemyndigheden mod *Tiltalte1* og *Tiltalte2*

I tidligere instanser er afsagt kendelse af Retten i Holbæk den 22. september 2022 (60-2106/2022) og af Østre Landsrets 11. afdeling den 16. november 2022 (S-3175-22).

Påstande

Kærende har nedlagt påstand om, at Retten i Holbæk burde have tilladt advokat Karoline Normann at give møde ved advokat *Advokat1* under hovedforhandlingen i straffesagen mod *Tiltalte1* og *Tiltalte2*, i det omfang hun ikke selv kunne møde.

Anklagemyndigheden har påstået stadfæstelse.

Sagsfremstilling

Den 10. februar 2022 blev *Kærende* og *Tiltalte1* varetægtsfængslet in absentia ved Retten i Holbæk, idet de af politiet var mistænkt for at være medskyldige i drab og drabsforsøg begået den 17. november 2020. I forvejen var seks andre personer tiltalt for drabene og drabsforsøget, og der var berammet hovedforhandling i sagen mod dem i foråret 2022. Desuden var yderligere en person varetægtsfængslet in absentia i sagskomplekset.

Kærende var under retsmødet den 10. februar 2022 repræsenteret af advokat *Advokat2*, men der skete senere forsvarerskifte, således at han i stedet var repræsenteret af advokat *Advokat3*.

Tiltalte1 og *Tiltalte2*, som også var mistænkt i sagen, blev anholdt i februar og marts 2022. Den 8. juni 2022 blev der efter høring af bl.a. advokat *Advokat3* berammet hovedforhandling i foråret 2023 i sagen mod dem.

Ved retsbog af 5. august 2022 skete der ombeskikkelse, således at advokat Karoline Normann blev beskikket som forsvarer for *Kærende*, der fortsat ikke var anholdt. Samme dag sendte retten til advokat Karoline Normann en underretning om retsmøderne i sagen mod *Tiltalte1* og *Tiltalte2*.

Den 15. september 2022 sendte advokat Karoline Normann en mail til Retten i Holbæk, hvoraf fremgår bl.a.:

"I forlængelse af underretningen om partsrepræsentantmøder skal jeg for den gode ordens skyld oplyse, at jeg ikke kan give møde på de dage, og i øvrigt ikke er blevet hørt herom forud for beskikkelsen, hvorfor jeg antager, at jeg som partsrepræsentant uden retssikkerhedsmæssige problemer kan give møde ved kollega efter aftale med min klient."

Af Retten i Holbæks retsbog af 22. september 2022 fremgår bl.a.:

"I denne sag er Tiltalte1 og Tiltalte2 ved et anklageskrift af 8. juli 2022 tiltalt bl.a. for medvirken til drab efter straffelovens § 237 til dels forsøg herpå efter straffelovens § 21, jf. § 23, jf. i det hele straffelovens § 8l a, stk. 2, jf. stk. 1, subsidiært § 81 b, samt medvirken til brandstiftelse efter straffelovens § 181, jf. § 23.

Sagen skal behandles her ved retten under medvirken af nævninger, og hovedforhandlingen vil strække sig over 10 retsdage fra midten af marts til begyndelsen af maj 2023. Advokat Karoline Normann er beskikket som forsvarer for Kærende, der er sigtet bl.a. for medvirken til drab og til dels forsøg herpå samt medvirken til brandstiftelse under samme omstændigheder og i forening med andre gerningsmænd som de tiltalte i denne sag.

Kærende blev under et grundlovsforhør den 10. februar 2022 varetægtsfængslet in absentia, og der blev samme dag udstedt en europæisk arrestordre med henblik på udlevering af sigtede til strafforfølgning i Danmark. Kærende er endnu ikke indbragt her til landet, og han er fortsat varetægtsfængslet in absentia.

Beskikkelsen at advokat Karoline Normann er foretaget den 5. august 2022 i forbindelse med rettens tilbagekaldelse af beskikkelsen af advokat Advokat3, der hidtil havde været beskikket som forsvarer for Kærende.

Advokat Karoline Normann har oplyst, at hun ikke kan give møde på de dage, der er afsat til afvikling af hovedforhandlingen, og at hun i øvrigt ikke er blevet hørt herom forud for sin beskikkelse.

Advokat Karoline Normann har herefter anført, at hun antager, at hun som partsrepræsentant uden retssikkerhedsmæssige problemer kan give møde ved en kollega efter aftale med sin klient.

Retten bemærker, at det følger af beskikkelsen som offentlig forsvarer, at hvervet er personligt, men at der dog undtagelsesvis kan gives møde ved en anden advokat navnlig i tilfælde hvor den beskikkede forsvarer er forhindret på grund af andet retsmøde eller i øvrigt har lovligt forfald. En forudsætning herfor er, at den sigtede eller tiltalte er indforstået hermed, og at retten har givet en forudgående tilladelse.

De omhandlede retsmøder i denne sag vedrører hovedforhandlingen, og Kærende er ikke tiltalt under sagen. Advokat Karoline Normann er som hans forsvarer berettiget til at overvære hovedforhandlingen i medfør at retsplejelovens § 748, stk. 2, idet advokat Karoline Normann dog ikke er forpligtet hertil.

Advokat Karoline Normann vil løbende modtage kopi af retsbøger fra retsmøderne, og retsbøgerne vil indeholde gengivelse at de afgivne forklaringer, jf. retsplejelovens § 729 a, stk. 2. Advokat Karoline Normann vil i øvrigt have adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for sagen, og kan få udleveret kopi heraf i det omfang, dette kan ske uden ulempe, jf. retsplejelovens § 729 a, stk. 3.

Retten finder på denne baggrund og efter en samlet vurdering af de foreliggende oplysninger, at det ikke kan tillades, at en anden advokat møder under hovedforhandlingen i stedet for advokat Karoline Normann, og anmodningen imødekommes derfor ikke.

Det bemærkes i øvrigt, at retten den 8. juni 2022 har berammet sagen til hovedforhandling, og at retten ikke har fundet anledning til at høre advokat Karoline Normann om afviklingen af hovedforhandlingen i forbindelse med hendes beskikkelse som forsvarer for Kærende den 5. august 2022."

Advokat Karoline Normann kærede byrettens afgørelse til Østre Landsret, der den 16. november 2022 stadfæstede afgørelsen. Af landsrettens kendelse fremgår bl.a.:

"Landsretten lægger til grund, at den beskikkede forsvarer, advokat Karoline Normann, ikke kan give møde på de ifølge retsbogen 10 retsdage, der er afsat til afvikling af hovedforhandlingen i sagen mod de tiltalte Tiltalte1 og Tiltalte2.

Det følger af beskikkelsen som offentlig forsvarer, at hvervet er personligt. Landsretten stadfæster herefter og efter det ovenfor anførte byrettens afgørelse."

Anbringender

Kærende har anført navnlig, at det ikke er retssikkerhedsmæssigt betænkeligt, at en beskikket forsvarer giver møde ved en anden advokat, når forsvareren alene er til stede som partsrepræsentant i medfør af retsplejelovens § 748, stk. 2. Det skyldes bl.a., at den beskikkede forsvarer i sådanne situationer ikke har mulighed for at stille spørgsmål til tiltalte eller vidner, men alene er berettiget til at fremsætte bemærkninger og kort få tilført disse protokollen i medfør af § 748, stk. 3. Partsrepræsentanten har endvidere mulighed for at tage noter i forbindelse med den umiddelbare bevisførelse.

Landsrettens kendelse er i strid med praksis, idet det ikke tidligere har været et tema, om partsrepræsentanter kan give møde ved kolleger. Partsrepræsentanter bliver ofte slet ikke inddraget i berammelsen af sagen mod medtiltalte, men bliver blot orienteret om retsmøderne.

Højesterets kendelse i UfR 1990.925 er ikke relevant i en situation som den foreliggende, idet kendelsen angik en advokat, som uden forudgående tilladelse mødte ved en fuldmægtig under en hovedforhandling, hvor advokatens klient var tiltalt.

Beskikkelse som forsvarer indebærer en række forskellige opgaver, hvoraf eventuelt fremmøde i sager mod medsigtede blot er en. Forsvareren skal således bl.a. gennemgå sagsakter, holde møder med klienten og have drøftelser med politiet og anklagemyndigheden om sagen. Det vil bl.a. på den baggrund være i strid med sigtedes ret til frit forsvarervalg, hvis ombeskikkelse er nødvendig som følge af, at den ønskede forsvarer ikke kan være til stede på alle retsmøder i en sag mod medsigtede. Derudover vil det også indebære en forøgelse af antallet af proformaombeskikkelser og en forlængelse af berammelsestiden, hvis der skal tages hensyn til partsrepræsentanters mulighed for at møde i retten i medsigtedes sager.

Anklagemyndigheden har anført navnlig, at en beskikket forsvarer har pligt til i videst muligt omfang at møde personligt i de sager, der er omfattet af beskikkelsen, idet det dog i enkeltstående tilfælde kan tillades, at der gives møde ved en anden advokat. I en sag som den foreliggende ville det derfor kunne tillades, at advokaten gav møde ved en anden advokat på enkelte af de berammede dage. I denne sag må advokat Karoline Normanns mail til retten dog forstås på den måde, at hun ikke ville kunne give møde på nogen af de 10 berammede retsdage. Dermed var hun ikke i stand til at opfylde kravet om i videst muligt omfang at møde personligt.

Den omstændighed, at advokaten møder som partsrepræsentant, kan ikke begrunde en fravigelse af udgangspunktet om, at en beskikket forsvarer så vidt muligt skal møde personligt. Den beskikkede

forsvarer er efter retsplejelovens § 748, stk. 2, berettiget, men ikke forpligtet, til at være til stede under hovedforhandlingen, og forsvareren vil under alle omstændigheder løbende modtage kopi af retsbøgerne fra retsmødet. I det omfang den beskikkede forsvarer vurderer, at vedkommendes tilstedeværelse er påkrævet med henblik på varetagelse af klientens interesser, må det derfor så vidt muligt ske ved personligt fremmøde. Der er ikke grundlag for at skelne mellem, om advokaten repræsenterer sin klient som partsrepræsentant eller som forsvarer for den tiltalte, som hovedforhandlingen vedrører.

Retten til at vælge forsvarer er ikke absolut, og en række hensyn, herunder hensynet til sagens fremme, kan begrunde, at en sigtets ønske om en bestemt forsvarer ikke kan imødekommes.

Højesterets begrundelse og resultat

Advokat Karoline Normann blev den 5. august 2022 beskikket som forsvarer for *Kærende*, der har været varetægtsfængslet in absentia siden 10. februar 2022 som sigtet for bl.a. medvirken til drab på to personer og forsøg på drab på en tredje person. Ved afgørelse af 22. september 2022 afviste Retten i Holbæk at tillade, at advokat Karoline Normann mødte ved advokat *Advokat1* under den allerede berammede hovedforhandling i en sag mod to personer, der var tiltalt for bl.a. det omtalte forhold om drab og drabsforsøg. Landsretten stadfæstede byrettens afgørelse den 16. november 2022.

Sagen angår, om byretten burde have tilladt advokat Karoline Normann at møde ved advokat *Advokat1* under hovedforhandlingen i straffesagen mod de to personer.

Beskikkelse som forsvarer er et personligt hverv, jf. Højesterets kendelse af 24. oktober 1990 (UfR 1990.925). Det er som følge heraf udgangspunktet, at en beskikket forsvarer ved varetagelsen af hvervet skal møde personligt til de retsmøder, der angår den sigtede.

Selv om hvervet er personligt, kan retten tillade, at den beskikkede forsvarer undtagelsesvist giver møde ved en anden advokat, hvis den beskikkede forsvarer er forhindret på grund af andet retsmøde eller i øvrigt har lovligt forfald. Det er en forudsætning, at klienten er indforstået hermed. Tilladelse kan f.eks. gives ved fristforlængelser og i mindre alvorlige tilståelsessager, når forsvareren af uforudsete grunde bliver forhindret i at møde.

Derimod bør det kun helt undtagelsesvist tillades, at en anden advokat møder for den beskikkede forsvarer til hovedforhandlingen i klientens sag. Det kan f.eks. komme på tale at give tilladelse til, at en anden advokat møder, når anmodningen om tilladelse angår enkelte retsdage i en længerevarende hovedforhandling, og hvor tilrettelæggelsen af hovedforhandlingen gør det forsvarligt, at den beskikkede forsvarer ikke møder personligt.

Fire dommere – … , … , … og … – udtaler:

I den foreliggende sag anmodede advokat Karoline Normann om tilladelse til at møde ved en anden advokat i retsmøder efter retsplejelovens § 748, stk. 2, hvor hun var berettiget, men ikke forpligtet til at være til stede. Det drejede sig om hovedforhandlingen i en sag mod to personer, der var tiltalt for samme forhold om drab og forsøg på drab, som *Kærende* er sigtet for. Hun oplyste over for Retten i Holbæk, at hun ikke kunne møde nogen af de ti retsdage, der var berammet til hovedforhandlingen i sagen.

Vi lægger til grund, at det var som følge af andre retsmøder, at advokat Karoline Normann var forhindret i at give møde under hovedforhandlingen i den nævnte sag, og at *Kærende* var indforstået med, at hun gav møde ved advokat *Advokat1*.

Vi lægger endvidere til grund, at advokat Karoline Norman har vurderet, at det var væsentligt for varetagelsen af *Kærendes* forsvar, at han var repræsenteret af en forsvarer under hovedforhandlingen i den nævnte sag.

Under hensyn til sagens alvor og til, at anmodningen omfattede samtlige ti retsdage, finder vi ligesom landsretten, at der ikke er grundlag for undtagelsesvist at fravige udgangspunktet om, at den beskikkede forsvarer ved varetagelsen af hvervet skal møde personligt til de retsmøder, der angår den sigtede. Det var derfor med rette, at Retten i Holbæk ikke gav tilladelse til, at advokat Karoline Norman kunne møde ved en anden advokat i denne situation.

Vi stemmer derfor for at stadfæste landsrettens kendelse.

Dommer … udtaler:

Som nævnt foran er beskikkelse som forsvarer et personligt hverv, og det indebærer, at en beskikket forsvarer som udgangspunkt skal møde personligt til de retsmøder, der angår den sigtede. Spørgsmålet er, om der er grundlag for undtagelsesvist at fravige dette udgangspunkt.

Jeg lægger som flertallet til grund, at advokat Karoline Normann på grund af andre retsmøder var forhindret i at give møde under hovedforhandlingen i sagen mod de to tiltalte *Tiltalte1* og *Tiltalte2*. Hun havde således lovligt forfald, og jeg lægger videre til grund, at hendes klient, *Kærende*, var indforstået med, at hun gav møde ved advokat *Advokat1*, i det omfang hun ikke kunne give møde personligt.

Advokat Karoline Normann var efter retsplejelovens § 748, stk. 2, berettiget, men ikke forpligtet, til at overvære hovedforhandlingen mod de to andre personer. Som anført af byretten ville hun løbende modtage kopier af retsbøger fra retsmøderne i straffesagen mod de to andre personer, og retsbøgerne ville indeholde gengivelse af de afgivne forklaringer. Advokat Karoline Normann søgte imidlertid om tilladelse til at møde ved en anden advokat under hovedforhandlingen i straffesagen mod de to andre personer og vurderede således, at det var hensigtsmæssigt, at hendes klient var repræsenteret af en forsvarer under denne hovedforhandling. Den opgave, som hun som forsvarer skulle udføre under hovedforhandlingen mod de to andre personer, var af begrænset karakter. Hun skulle således navnlig observere, hvad der foregik, og tage notater, der kunne supplere de retsbøger med gengivelse af de afgivne forklaringer, som hun ville modtage. Under hensyn hertil finder jeg, at det ville være forsvarligt, at hun ikke gav møde personligt. Dette gælder, selv om sigtelsen mod hendes klient angik meget alvorlige forhold (bl.a. drab og drabsforsøg), og at hovedforhandlingen i straffesagen mod de to andre var berammet til ti retsdage. Østre Landsret har da også givet hende tilladelse til at møde ved en anden advokat under hovedforhandlingen i ankesagen mod seks andre personer i sagskomplekset. Hovedforhandlingen i den sag er berammet til 12 retsdage.

På den anførte baggrund finder jeg efter en samlet vurdering, at Retten i Holbæk trods forsvarerhvervets personlige karakter undtagelsesvist burde have tilladt, at advokat Karoline Normann gav møde ved advokat *Advokat1* under hovedforhandlingen i straffesagen mod de to tiltalte *Tiltalte1* og *Tiltalte2*, i det omfang hun ikke personligt kunne give møde.

At gøre undtagelse fra udgangspunktet om, at en forsvarer skal møde personligt, i en situation som den foreliggende, vil efter min mening være med til at understøtte en smidig afvikling af større straffesagskomplekser og må samtidig antages at begrænse omfanget af ombeskikkelser under forløbet af en straffesag. Det bemærkes herved, at *Kærende* efter det oplyste indtil videre har haft beskikket fire forskellige forsvarere.

Jeg stemmer herefter for at tage *Kærendes* påstand til følge.

Der træffes afgørelse efter stemmeflertallet, således at landsrettens kendelse stadfæstes.

Under hensyn til sagens karakter finder Højesteret, at statskassen skal betale kæresagens omkostninger for landsret og Højesteret.

Thi bestemmes:

Landsrettens kendelse stadfæstes.

Statskassen skal betale kæresagens omkostninger for landsret og Højesteret.